

DEVLET(ÖZET)

PLATON

I. KİTAP

Aristoteles' in oğlu Glaukon ile Pire' ye inen Sokrates burada Polemarkhos ve Glaukon' un kardeşi Adeimantos ile karşılaşır. Onu kalması için ikna ederler ve Polemarkhos' un evine giderler. Orada Polemarkhos' un kardeşi Lysias, Euthydemos, Kalkhedonlu Thrasymakhos, Paianialı Kharmantides, Aristonymos' un oğlu Kleitophon ve Polemarkhos' un babası Kephalos da vardır. Sokrates ilk olarak Kephalos ile yaşlılık ve para üzerine konuşmaya başlar. Ölçülü ve uysal insan için yaşlılığın dert olmayacağını ve akıllı bir insan için paranın yalnızca belli şeyleri karşılamak için iyi olduğunu söyler Kephalos. Burada adalet kavramı araya girer ve bu konuya Polemarkhos ile konuşarak devam edilir.

İlk olarak adaletin ödünç alınan şeyi iade etmek olduğunu söyler Polemarkhos. Bunun üzerine Sokrates, arkadaşımız bir çalgınsa ve ondan daha önce bir silah almışsak bu silahı iade etmemizin ne kadar adil olabileceğini sorar. Bu diyalogun ardından adaletin tanımı "dostlara iyilik, düşmanlara kötülük yapmak" yani bir nevi insanlara hak ettiklerini vermek olduğu şeklinde değişir. Sokrates buradan itibaren sık sık hekim, aşçı ve kaptan örneklerine başvurur. Adil insanın barışta nasıl faydalı olunabileceği sorulduğunda cevap olarak ise adil insanın parasal işlerimizde paramızı emanet edebileceğimiz bir kişi olduğu söylenir. Sokrates bu tanımı yetersiz bulur çünkü adalet sadece kullanılmayan şeylerde faydalıysa pek de yararlı olmayacaktır. Ve şaşırtıcı bir düşünce çıkar burada o da bir işi iyi bilen kimsenin onu nasıl kötüye kullanacağını da iyi bilmesidir. Yani parayı saklayabilen bir kişi onu çalabilir de ! "Adil insan düşmanına kötülük eder" düşüncesinden ise bir insana kötülük edildiğinde onun daha iyi olamayacağı sonucuna varırlar. Ve ne dostuna ne de düşmanına kötülük etmenin adaletle örtüşmeyeceği söylenir.

Tam bu noktada onları düşmanca dinleyen Thrasymakhos atılır ve adaletin, devlette güçlü olan kişilerin işine gelen şeyler olduğunu söyler. Sokrates bir ara devletin başındaki kişilerin de zaman zaman yanılacaklarını ve kendi çıkarlarına uymayacak yasalar çıkarabileceklerini neticede yasa çıkınca bunlara da uymak zorunda olacakları için adaletin her zaman güçlünün işine gelen şey olamayacağını söyler. Bu konuşma Thrasymakhos' u pek etkilemez. Konuşma içerisinde devlet büyüklerinin de yanılabilirliğini söylemişken sonradan bu savını reddeder. Sokrates yine klasik örneklerle Thrasymakhos' a adil insanların kendi yönetimde olanların yani güçsüzlerin çıkarlarını savunduklarını söyler. (Ör. Hekim kendisi için değil hasta için faydalı şeyleri yapar). Tabi Thrasymakhos buna da karşı çıkar. Çünkü ona göre yönetenler yönetilenlere kendi çıkarlarına uygun şeyleri yaptırırlar. Kendileri istedikleri gibi insanların mülklerine el koyarlarken halktan birisi bunu yaptığında adı hırsız olmaktadır ve bir ton cezaya maruz kalmaktadır. Bu nedenle halk adaleti gelecek cezalardan korktuğu için savunur. Sokrates ise işini yapmakla para kazanmanın farklı şeyler olduğunu söyler. Sanat adamlarının ya da diğerlerinin para kazanmayacak olsalar da yaptıkları işlerin değerini kaybetmediğini, para alarak ise kendi sanatlarından kendilerinin faydalandığını zor da olsa Thrasymakhos' a kabul ettirir. Bu arada kimsenin isteyerek yönetime geçmediğini de ekler. İyi insanlar ün ya da para düşkünlüğü için değil kötü biri başa geçmesin diye idareyi alırlar. Bu da yine halkı düşündüklerinden olur. Thrasymakhos adaletsiz insanın daha rahat bir hayat yaşayacağını çünkü işine geleni bildiğini ve akıllı olduğunu; adil insanın ise iyi yürekli ama istediğini bilmez olduğunu iddia eder. Bilgili insan akıllıdır akıllı insan da iyi, bu durumda adaletsiz insan bilgisiz ve kötüdür. Adaletsiz kişiler de iktidarı ellerinde tutamazlar çünkü hem bilgisizlerdir hem de herkese kötülük ederler ve insanları iş göremez hale getirirler, kendileri de aynı duruma düşerler. Ve kötü bir kafanın yönetimi kötü iyi kafanın ise iyi olur. Adalet de iyilik ile bir tutulduğuna göre iyi insan mutlu, kötü insan ise mutsuz yaşar. Mutsuz olmak zararlı, mutlu olmaksa yararlı olduğuna göre adaletsiz bir insan hiçbir zaman karlı olamaz sonucu ile bu diyalog kapanır. Fakat Sokrates en sonda "adalet" in tanımı yapmayı unuttuklarını ve bu durumda adaletin iyilik olup olmadığını kestiremeyeceklerini söyler .

II. KİTAP

Bu bölümde Glaukon ile Sokrates "adalet" in tanımını yapmaya çalışacaklardır. Glaukon gönüllü olarak eğri insanın hayatını övecektir karşılığında da Sokrates' in adil insanı övmesini ister.

Glaukon' un görüşüne göre en başta insanların hepsi birbirlerine haksızlık ediyorlardı yalnız haksızlığa uğrayanlar haksızlık edenlerden daha çok olduğu için bir anlaşmaya varmayı düşündüler ve yasaları çıkardılar. İşte herkesin haksızlık etmeye gücü yetmediği için yasalar ve adalet kavramı ortaya çıkmış oldu ! Yine Glaukon Gyges örneği vererek en iyi insana bile fırsat verilirse adaletsiz davranacağını söyler. Gyges, Lydialı bir çobandır. Bir gün koyunlarını otlatırken deprem ve sağanaktan dolayı yer çatlar. Aşağıda bir ceset ve parmağında altın bir yüzük vardır. Gyges bu yüzüğü alıp yukarı çıkar. Çobanlar her ay sonunda olduğu gibi bu ayda da krala hesap vermek için toplanmışlardır. Gyges toplantıya bu yüzükle gider. Yüzük parmağındayken onu avuç içine doğru çevirince birden görünmez olur, yüzükle oynarken çevirince ise tekrar görünür olur. Bu tılsımı öğrenen çoban, saraya girmenin yollarını bulur ve kralın karısını baştan çıkarıp kralı öldürerek tahta geçer.

Eğri adam ustaca haksızlık ederek kendisini ele vermez. O en büyük haksızlıkları yaparken bile en adil insanın ününe bürünebilmelidir, bir yanlış yaparsa da parası, arkadaşları ya da diline güvenerek ört bas etmelidir kendisini. Adil insan ise olduğu gibi gözükmez çünkü bu ona ün getirir. O, işkence de görse, haksızlığa uğrasa da sesini çıkarmaz bu durumda da adil olmak değil adil gözükmek önemlidir. Eğri adam tam tersine hayatını çok güzel yaşayacaktır ve hayatta daha karlı olacaktır der Glaukon. Araya giren Adeimantos ise insanların tanrıların, ozanların bahsettikleri övgüleri almak, ün sahibi olmak için adil davrandıklarını ekler. Ayrıca bütün ozanlar da adil bir insan olmanın zor, eğri bir insan olmanın çok kolay olduğunu söylerler ve haksızlık ettikten sonra tanrılara yalvaran insanların hayatta ya da öldükten sonra affedildikleri söylenir. Bu durumda "içinde güvenle yaşayacağım kaleye doğru yoldan mı tırmanayım, dolambaçlı yoldan mı ?" Ya tanrı gibi yaratılmış olan ya bilgeliğe ermiş olan ya da yaşlanan veya başka bir yetersizliği olan insanlar adil olmayı seçer der ve bu sözleri söyledikten sonra Sokrates' in adaleti övmesini içtenlikle bekler.

Sokrates adalet varsa bir insanda olduğu kadar bütün toplumda da vardır. Daha büyük olan şeyde adalet daha çok olacağına göre ilkin toplumda adaleti arayalım sonra bir insanda araştırmaya geçeriz der. Toplumun insanların birbirlerine ihtiyaç duymalarından doğduğunu söyleyerek baştan bir toplum yaratır. İlkin kendi ihtiyaçlarına yetebilen bu toplum zamanla büyür, insanlar çoğalır, ihtiyaçlar artar ve başkalarının topraklarına saldırırlar. Bu durumda savaş doğar. Savaşta yer alacak olanlar askerler "koruyucular" dır. İşte onların nitelikleri bu bölümde verilir. Koruyucular, çevik, güçlü, yiğit, azgın, ama aynı zamanda yurttaşlarına karşı yumuşak (filozof ruhlu) olmalıdırlar. Bu insanlar beden eğitimi ve müzikle eğitileceklerdir. Müziği içerisine söz sanatı da girer. Sokrates çocukları ilk masallarla eğittiğimizi söyler. Bu nedenle de uygun olan masallar anlatılacak, diğerleri yasaklanacaktır (Hesiodos ve Homeros' un yasaklanması gerektiğini savunur).

Tanrıların iyi gösterilmesi gerektiğini söyler, yalnızca iyilik tanrılardan gelmelidir. Tanrıların kavgacı, kılık değiştirip insanların içinde dolaşan şekillerde betimlenmesine kızmaktadır. Tanrıların yalanla işi yoktur bu nedenle çeşitli kılıklara girip insanları kandırmazlar.

III. KİTAP

İkinci kitapta, çevik, yiğit, azgın ama aynı zamanda bir filozof ruhuna sahip olan bekçiklerin eğitiminde Hesiodos ve Homeros gibi şairlerin Tanrıları kavgacı, insanların kılığına girerek onları kandıran şekilde betimlenmelerine karşı gelen Sokrates, mitolojideki yanlış tanımlamaları sıralamaya devam eder. Bekçilerin yiğit olabilmeleri için ölümden korkmamaları gerekmektedir bu nedenle Hades' e dair korkunç hikayeler ya da kahramanların trajik ölümleri anlatılmamalıdır. Bekçiler aşırı gülen insanlar da olmamalı bu nedenle Tanrıları kahkahalara boğulur halleri de betimlenmemelidir. Gerçekten ayrılma yetkisi Tanrılar için geçerli olmasa da insanlar arasında yalnız devlet yönetenlerinde olmalıdır. Devletin yararına düşmanlarına ya da yurttaşlarına yalan söyleyebilirler.

Gençlerin eğitimine geldiğimizde ise onların akıllı uslu olmaları gerektiği bu nedenle de İlyada' da

Akhilleus ile Agamemnon arasında geçen konuşmalar gibi isyankar mısraların ya da mitolojide tanrıların birleşmelerinin anlatılmaması gerektiği kanısındadırlar. Gençler, "hediyeler tanrıları bile yola getirir" gibi sözler duymamalıdır. Tanrılar ya da oğulları kız kaçırmak gibi soysuz işlere de girmezler. Homeros' un eleştirilmesi devam eder; şairler kahramanları taklit ederek anlatırlar (dolaysız) oysa ki dolaylı anlatsalar anlatımları taklide kaçmaz. Bekçilerin de taklitten kaçınmalarını ya da en azından yiğitlik, bilgelik, dini bütünlük gibi erdemleri taklit etmelerine müsaade edilmesi gerekir. Bu noktada tragedya ve komedyalarda, ağlayan kadınların, kölelerin, delilerin sarhoşların, kadın - erkek delilerinin vs.. taklitleri yapılmayacaktır. Kurulacak olan devlette herkes bir konuda uzman olacaktır. Bekçilerin eğitiminde musikinin önemi daha önce söylenmişti. Bu konuda da Sokrates bir takım yasaklar getirir. Müzik ne içki sofralarındaki gibi ağza yakışmayacak laflar içeren (Ionia, Lydia) ne miskinlik ve hüznü veren (karışık ve uzun Lydia) makamlar içermelidir. Bu tanımların dışında da bir tek Dor ve Phrygia makamları kalır. Bu durumda devlette çeşitli harplar, çok telli sazlar yapan ustalar olmayacaktır. Yalnızca Iyra, kithara ve kaval kente girebilecektir. Makam ve sözün dışında müzikte ritm de önemlidir ve ritm de söze uygun olacaktır.

Gençler için müzik kadar beden eğitimi de önemlidir. Bunun ilk basamağını doğru beslenme oluşturur. Bir hekim pek çok hasta görmüş tecrübeli, kendisini kafasıyla tedavi edebilen bir insan olmalıdır. Diğer yandan kötülüklerle savaşacak olan yargıç içinse bu durum tam tersidir. Yargıç çocukluğundan itibaren kötülerle düşüp kalkmamış ve yaşlı - çevresindekileri gözlemleyerek iyi ile kötüyü ayırma tecrübesine ulaşmış olan - bir kimse olmalıdır. Devlette yönetenler "yaşlılar" yönetilenler ise "gençler" olmalıdır. Yöneticiler ise hayatları boyunca toplu için iyi şeyler yapmış olan, akıllı, değerli kimseler olmalıdır. Bu nedenle bu tarz kişiler sürekli gözetleneceklerdir.

Devletin önemli bir tanımıyla burada karşılaşırız; Bir Fenike masalından yola çıkarak kimilerinin ruhu altınla (yöneticiler - filozoflar), kimilerinin ki gümüşle (bekçiler), kimilerininse bakır ve tunçla (çiftçiler ve zanaatkarlar) yoğrulmuştur der Sokrates. Burada hiyerarşik yapı karşımıza çıkar. Ama bu yapı açık bir toplumu simgeler çünkü Sokrates altından doğanların gümüş, gümüşten doğanların altın çocuk yapabileceklerini eklemeyi ihmal etmez.

Korucuların yaşayacakları yer hakkında ise Sokrates onların ilk olarak mülk sahibi olmadan birlikte yaşamaları gerektiğini bu sayede mülk edinme hırsından uzak kalacaklarını çünkü bu hırsa girenlerin hem halkı hem de devleti zor durumlara sokacağını söyler.

IV. KİTAP

Devletin imkanlarından faydalanamayacak olan bekçilerin mutsuz olabileceklerini söyleyen Adeimantos' a karşı Sokrates, toplumu bir sınıfın değil herkesin mutlu olması için kurulduğunu ve bu toplumda ancak herkes kendi üzerine düşeni yaparsa iyi bir düzenin sağlanacağını söyler.

Bir savaşta devlet yurdun bütünlüğünü gereği gibi sınırlamalıdır. Bütünlüğünü bozacak kadar genişlemesine izin vermemelidir. Böyle bir durumda elde edilecek topraklar ya da ganimet zayıf olan düşmana verilmelidir.

Devletin bekçileri eğitimin bozulmamasına dikkat edeceklerdir. Özellikle müzik alanında değişim olmamasına çok dikkat etmeleri gerekmektedir.

Kanunlar toplumun düzeninden çıkar. İlk Tanrılar için tapınak ve törenler, ölümlerin gömülmesi, saygı görmesi gibi kanunlar çıkarılmalıdır.

Bu kurulan devlette başlıca değerler: Bilgelik, yiğitlik, ölçü ve adalettir. Toplumda herkesin kendi işini yapmasıyla adalet sağlanacaktır. Adalet, insanın kendi malının sahibi olmak ve kendi işini - tek bir konuda uzman olması - görebilmesidir.

Beş çeşit eğrilik vardır. Bunlar beş devlet şeklidir. Birisi bu kurulan devlet ki onu iki isimle adlandırabiliriz, Monarşi ve Oligarşi der buna Sokrates. Ve V. kitaba yani eğriliğin (adaletsizliğin) araştırılmasına geçerler.

V. KİTAP

Kitaba kadınlar ve çocukların yaşamlarının nasıl olacağı sorgulanarak başlanır. Kadınlar da erkekler gibi müzik ve jimnastikle bir savaşçı gibi yetiştirilecektir. Onlar da bekçilik görevini üstlenebileceklerdir. Sadece cinslerin zayıflığı göz önünde tutularak onlara daha kolay işler verilecektir.

Kadınlar ve çocuklar ortak olacaklar, baba oğlunu; oğlu babasını bilmeyecektir. Gençler düğün dernekle evlendirilecekler, fakat evlenmelerin sayısı devlet tarafından saptanacaktır. Öyle ki toplum ne çok büyüyecek ne de küçülecektir. Bunun yanı sıra savaşta ve barışta yararlılık sağlayan gençlere daha çok kadınla birlikte olma hakkı tanınacak ki döllerinden daha çok faydalanılsın diye. En iyiler daha çok çiftleşmeli ve bir tek onların çocukları yetiştirilmelidir.

Doğan çocuklar özel bir kuruma bırakılacaklar, bu kurum seçkin vatandaşların çocuklarının iyi bir yuvada; seçkin olmayan yurttaşların ve daha başkalarının doğuştan bir eksikliği olan çocukların gözden uzak bir yerde bakılmasını sağlayacaktır. Beslenme işini de bu kurul düzenler. Anne ya da bakıcı tarafından emzirilen çocuk erkek bakıcı tarafından yetiştirilmelidir. Kadınlar yirmisinden kırkına; erkekler ise elli beşine kadar devlete çocuk yapacaklar. Bunun dışındaki üreme cezaya maruz kalacaktır.

Savaşa giderken kadınların dışında savaşı görüp tanınmaları için çocuklar da katılacaklar, yalnız gerekli korumalar sağlandıktan sonra. Bir asker korkakça davranırsa o işçi yapılacaktır, aynı şekilde tutsaklar düşmana bırakılır ve yiğitler onurlandırılırlar.

Peki askerler savaşta düşmanlarına karşı ne yapacaklardır? Yunanlılar köle yapılmayacaklar, diğer Yunan kentlerine de bu adet öğütlenecektir. Ölüler soyulmayacaklar, düşmanın onları kaldırmasına izin verilecektir. Savaş iki Yunan sitesi arasındaysa kent yakılıp yıkılmayacak, onun yerine o yılın en iyi ürünlerine el konulacaktır. Yunanlılar arasında gerçekleşen bir savaş değil de "çatışma" olarak algılanacak, tekrar barışılacağı hesaplanarak zarar verilecektir.

Son olarak Sokrates yöneticilerin vasfını açıklar: Yöneticiler filozof olmalıdırlar. Diyalog bitirmeden ise sofistlik düşüncüyü taşlar. Çünkü sofistler tek bir değer olduğunu kabul etmezler, kişilere göre değerlerin değiştiğini söylerler. Böyle bakan kişi öz gerçekliği göremez der. Örneğin güzel renklere, güzel biçimlere bakar fakat güzelliğin gerçekliğini tanımlamaya kalkmaz ve bu konuda bilgili olamaz sadece sanıları olur.

VI. KİTAP

Bu kitapta devletin başından filozofların bulunması gerektiğini söyleyen Sokrates ilk olarak filozofların meziyetlerini över. Bir filozof, bilim düşkünüdür. Bu nedenle yalancı ya da riyakar olamaz. Varlığı, sevgi ve şeref tutkunları gibi bir bütün olarak sever. Bedeni için değil de ruhu için çalıştığından dolayı onda açgözlülük ve ölçsüzlük bulunmaz. Tanrı ve insan işlerini bütünüyle kavramaya çalışan bir ruh küçüklükle bağdaşmaz. Hırçın, geçimsiz değillerdir ve sağlam bir belleğe sahiplerdir.

Bu övgülerin ardından araya giren Adeimantos, uzun süre felsefe ile uğraşanların kaçık ya da tuhaf adamlar haline geldiklerini ve devleti yönetemeyecek duruma düştüklerini söyler. Sokrates ise bunun nedenini, devleti hep çok kötü kişilerin yönettikleri için onların yanında filozofların kaçık gibi durdukları şeklinde açıklar. En güzel değerlerle yüklü insanların kötü eğitime düşerlerse kötünün de kötüsü olacağını ekler. Çünkü çoğu filozof bu nedenle bozulmaktadır ve birçoğu da filozof geçinmektedirler. Halkın filozoflar için olan ön yargısının bir kısmını da bu filozof geçinenler oluşturmaktadır. Bunlara en belirgin örnek sofistlerdir. Onlar öğrettikleri şeyin özünü bilmeden yalnızca hoş gideni vermeye çalışırlar ve temelinde kimseye de bir şey öğretmezler. Zaten felsefeye uğraşmaya layık ufak bir azınlıktır. Bugünkü devlet şekillerin hiçbirisi de bir filozofa uygun değildir. Çünkü bugün felsefe ile ilgilenen delikanlılar daha ev bark, alış verişi bilmeden felsefeye girer, işin en zor kısmında da kaçarlar. En zor kısmı da "dialektika" dır. Bu delikanlılar felsefe konuşmalarını dinlemeyi büyük bir iş görürler, yaşlılığa doğru ise pek azı felsefeye bağlı kalır ve tüm eğitimleri bir günde söner gider. Oysa Devlet' te bunun tam tersi olacaktır. Gençlikte ve çocuklukta yaşa uygun eğitim verilecek, üstünde asıl durulacak olan gençliğin gelişen bedenleri olacak. Beden felsefeye iyi bir hizmetçi olarak yetiştirilecek. Yaş ilerleyip kafa olgunlaştı mı ona uygun çalışmalar artacak. Sonunda yurttaşlar kuvvetten düşüp politika ve savaştan uzaklaştı mı, onları felsefe ile baş başa bırakılacaktır. Şimdiki halkın filozoflara karşı ön yargılarını değiştirmek de zor da olsa filozofa kalacak. O kendisini en

iyi şekilde ifade ettiği zaman bu tür önyargılar da kalkacaktır.

Sokrates burada en yüksek bilimin konusu iyi ideası' dır der. Fakat "iyi" nin tam olarak ne olduğunu bilmeyiz. Ama "iyi" nin bilgisine ulaşmamış bir bekçi, işini tam anlamıyla yapamaz. Bu nedenle bu bilgiye ermiş bir bekçinin olması gerekir. Burada Galukon ve Adeimantos, Sokrates' e iyi ideasını anlatması için baskı oluştursalar da Sokrates onu araştırmayı sonra yapacaklarını şimdi ise iyi'nin yalnız bir dalını anlatmaya çalışacağını söyler. İyi, güneşi kendisine eş olarak yaratmıştır. Güneş nasıl ki nesnelere görmemizi onları kavramamızı sağlarsa; iyi de aklın bilme gücünü bu şekilde verir. Ama kavranan dünyada bilimin ve gerçeğin "iyi" olduğunu iddia etmek yanlıştır. "İyi" ideası onların çok daha üzerindedir.

Sokrates, " iki ayrı uzunlukta, ortasından kesilmiş bir çizgi düşün. Bu iki parçadan biri görülen dünya, öteki kavranan dünya olsun. Parçalardan her birini aynı orantıyla yeniden ikiye böl. Nesnelere aydınlık ve karanlık derecelerine göre görülen dünyada bir parça elde edeceksin; yansılar parçası. Yansı dediğim şey, önce gölgeler, sonra suda ya da parlak yüzeylerde görülen şekiller ve onlara benzer tüm görüntüler..

Şimdi bir tarafına yansı dediğim çizginin öbür yarısını al. Orada canlı varlıklar, bitkiler ve insanın yaptığı bütün nesnelere olsun.

Görünen dünya sahte ve gerçek olarak ikiye ayrılır. Bir şeyin yansıması kopyası, ondan ne kadar ayrıysa sanıyla bilgi de birbirinden o kadar ayrıdır..

Böldüğün çizginin ilk parçasında ruh, deminki parçaya asıllarını koyduğumuz nesnelere birer yansı olarak ele aldığı için araştırmalarında varsayımlarından gitmek zorunda kalır; ilkeye değil, sonuca götüren bir yola girer. İkinci parçada ruh, yansılara başvurmadan varsayımdan ilkeye gider; araştırmalarını yalnız kavramlarla yapar."

Aklın dialektika gücüyle kavradığı şeyler vardır. Burada akıl varsayımları birer ilke değil, yalnızca varsayım birer basamak olarak alır. Bütün varsayımların üzerindeki bütünün ilkesine varır. Bu arada görülen duyulan hiçbir şeye başvurmaz. Kavramdan kavrama geçerek yine kavrama varır. Geometri gibi bilimler ilkeye çıkmadan varsayımlara dayanarak inceleme yaptıkları için bir ilkeyle anlaşılabilir olan nesnelere anlayamazlar. Onları "çıkarma" bilgidir. Burada anlatılmak istenen kavramlar yoluyla insanın bilgiye varabileceğidir. Dört bölümdeki dört düşünüş şeklinin ilki "kavrayış", ikincisi " çıkarış", üçüncüsü "inanç", dördüncüsü ise "sanı"dır.

VII. KİTAP

Sokrates' in müthiş mağara benzetmesine burada rastlarız: "Yeraltında mağaramsı bir yer, içinde insanlar. Önde boydan boya ışığa açılan bir giriş. İnsanlar çocukluklarından beri ayaklarından, boyunlarından zincire vurulmuş bu mağarada yaşıyorlar... Öyle sıkı sıkıya bağlanmışlar ki boyunlarını dahi oynatamıyorlar. Yüksek bir yerde yakılmış bir ateş parlıyor arkalarında. Mahpuslarla ateş arasında dimdik bir yol var, hani kukla oynatıcılarının kendileri ile seyirci arasına, marifetlerini gösterdikleri koydukları duvar gibi.. Bu alçak duvarın arkasında insanlar. Elleri türlü türlü araçlar, insana, hayvana benzer kuklalar taşıyorlar. Bu taşıdıkları şeyler bölmenin üzerinde gözüktüyor. Gelip geçen insanların kimi konuşuyor, kimi susuyor. Tıpkı bizler gibi!" İşte bu insanlar kendilerini ve yanlarındaki insanları ateşin mağarada karşılıklarına vuran gölgeleri olarak görebilirler. Ve gerçek nesnelere bu gölgeler zannederler. İşte bu adamlardan birini çözer gözlerini ışığa doğru kaldırırsak, bu hareketler ilkin ona acı verecektir. Gölgelerini gördüğü nesnelere gözü karmaşık bakacak. Gerçek nesnelere bunlar olduğunu söylediğimizde ise çok şaşıracaktır. Onu ışığın kendisine bakmaya zorladığımızda gözleri ağrıyacak, başını boyuna bakabildiği şeylere çevirecektir. Onu alıp götürdüğümüzde ise gün ışığında gözleri kamaşacak, bu sefer de gördüğü nesnelere hiçbirini göremez hale gelecektir. Ama alıştıktan sonra görebildiği ilk şeyler yine gölgeler, sonra insan ve hayvanların sudaki yansımaları ve en sonunda da kendilerini görecektir. Yıldızları, ayı ve gökyüzünü izleyecektir. Şimdi bu insan zindandaki arkadaşlarına bunları anlatmaya kalksa onlar tarafından öldürülmeye kalkılabilir. Hatta insanımız yeniden bu karanlığa alışmakta güçlük çekecektir. O halde göz iki halde kamaşmaktadır, ilki karanlıktan aydınlığa geçişinde, ikincisi ise aydınlıktan karanlığa geçişinde. Bunun gibi düşünce de bu iki durumdan birini yaşadığında açık seçik göremez, böyle bir durumda olan kişiye gülmemeli, onun hangi durumda olduğunu anlaşılmalıdır. Birincisi övülecek, ikincisi acınacak haldedir.

Bu kitapta Sokrates eğitimin üzerinde durmaktadır. Eğitim, bilgiden yoksun bir ruha bilgi koymak değildir. Bu durum kör göze görme gücü vermek gibidir. Her ruhta iyi ve kötü yön vardır. Ve öğrenme gücü ile bu işe yarayan örgen de ruhun içindedir. Eğitimin faydası da tan burada kötü yöne dönmüş bir ruhu iyi yöne çevirmektir. Mağaradan çıkan adam gibi. Yalnız bu adamımız güçlülere göğüs gerip geri dönerek arkadaşlarını da gerçekle tanıştırmak için ikna etmelidir. Onları da zincirlerinden kurtarmalıdır.

Başta getirilecek olan filozoflar, matematik, geometri, üç boyutlu bilim (o dönem henüz gelişmekte idi), astronomi ve armoni ile eğitilmelilerdir. Bilme - çıkarma ; kavrama; inanma - varsayma; sanma.

Beden eğitiminden sonra 20' sine gelen çocuklar arasından en iyileri seçilmeli, 30' unda ise dialektiğe en yatkın, en seçkinleri alınmalıdır. Çünkü gençler için dialektik bir oyuncak gibi algılanır. Aşırıya giderler bu konuda yalnızca birbirlerini savlarını çürütmekten o kadar hoşlanırlar ki sonunda kendileri de hiçbir şey inanmaz olurlar. İşte bu durumun önüne geçilmelidir. Filozofumuz 50' sinde de yaşıyorsa en son noktaya getirilmelidir.

VIII. KİTAP

Bu kitapta devlet şekilleri üzerinde durulacak ve onlar eleştirilecektir. Dört çeşit devlet vardır, timokrazi, oligarşi, demokrasi, tiranlık.

Sonradan devlet şeklinin beş olduğu söylenir ve buna karşılık beş insan tipi olduğu eklenir. Aristokrasi şeklinin karşılığındaki insan iyi ve doğrudur. Ama bir zaman sonra kötü doğuşlu çocuklar gelmeye başlayacak her şey gibi bu düzen de son bulmak zorunda kalacak.

Timokratik devlet, aristokrasi ile oligarşi arasındadır. Demir gümüşle, tunç altınla karışacak. Bu insan kendisine fazla güvenir. Musalardan hoşlanmakla beraber daha az yakınlığı vardır onlara. Konuşmasını bilmez ama nutuk dinlemeyi sever. Kölelere çok sert davranır. Hür insanlara güler yüzlü, devlet adamlarına saygılıdır. Güçlü mevkiler ister ama kendisinde bu meziyetlerin olup olmadığına bakmaz. Savaş gücüne, askerlik değerine inanır, jimnastiğe ve ava düşkündür. Yaşlandıkça parayı sever, çünkü cimrilik tohumları vardır içinde.

Timokrasideki yöneticiler, parayı rahat rahat harcamak için kanunları değiştirirler. En sonunda da kimse yasaları dinlemez olur. O zaman paraya daha da fazla değer verirler. Böylece oligarşiye geçilir. Oligarşi devletin başında zenginlerin bulunduğu yönetim şeklidir. İş bilmeden sadece zengin olanların yüksek mevkiye geldiği bir sistem doğar. Halk bölünür. Fakirliğin olduğu yerde hırsızlık ve pek çok ahlaksızlık ortaya çıkar.

Oligarşi sonucu fakir düşen halk ile zenginler arasındaki uçurum büyür. İç karışıklıklar çıkar. İşte bu karışıklıkta fakir halk kazanırsa demokrasi ortaya çıkar. Bu sistemde var olan özgürlük ile bir düzen oluşturulamaz. Bu sistemde yetişen kişi kah türkü dinleyip şarap içer, kah perhiz yapar, bir gün koşar, oynar, bir gün tembel tembel oturur, bir gün felsefeye verir kendisini... Kısacası kendisini düzene sokamadığı gibi gelişigüzel, bağımsız yaşamak da hoşuna gider. Demokraside devlet adamının nasıl yetişeceği ile de ilgilenilmez kendisine halkın dostu dedirtsin yeter !

Oligarşiyi nasıl en sevdiği şey , zenginlik düşkünlüğü yıktıysa demokrasiyi de özgürlük düşkünlüğü yıkar. Özgürlüğe doymuş devletin başındakiler içki sunmasını bilmeyen sakilere döndüler mi bir sarhoşluk alır herkesi. Devlet herkese her istediği özgürlüğü veremez olunca başlar kavga. Kadın erkek arasındaki özgürlük bir hayli gelişir. Hayvanlar bile çok değerlenir. Köleler neredeyse hür gibidirler. Yabancı sığıntılar yurttaşlarla eşit duruma gelir. Bu durumda en ufak bir baskı gören yurttaşlar hemen ayaklanırlar başlarına buyruk hareket etmeye başlarlar. Bu noktada tiranlık gelir. Aşırı özgürlük aşırı bir köleliği getirecektir. Herkese baldan pay verilip susturulurlar. Demokrasilerde büyük kısmı eğitimsizler oluşturur pek azı başa gelir ama her yerde gösterirler kendilerini, zengin kesim kalabalıktan uzaklaşmıştır, halk (işçiler, zanaatçılar) ise en güçlü kısım onlar olmalarına rağmen baldan pay aldıkça birleşmeyi akıllarına bile getirmezler. Baştakiler halkın kendilerine kul köle olduğunu görünce yurttaşların kanına girmeden duramaz. Lekeleme yolunu tutar. Halka iyi şartlar verileceği vaadinde bulunur ve onları zenginlere karşı kıskırtır. Devletten kovulup düşmanı yenerek tekrar başa gelirse tam bir zorba olur bu insan. Halk ona sığınıp koruyucular verir. Zengin ise kaçır durmadan. Önce halka kendisini iyi gösteren zorba zamanla iç yüzünü belli eder. Çıkarları için herkesle savaşır durmadan

ve halkın gözünden düşer. Ama halk yağmurdan kaçarken doluya tutulmuştur. Kovmak istediği kimselerin artık kendisinden çok daha güçlü olduğunu görür ve gerçek zorbalık altında ezilir gider.

IX. KİTAP

Kitap zorba insanın özelliklerini anlatmayla başlar. Zorba insanın mutsuz olacağı sonucuna varılır.

İnsan ruhu üç bölüme ayrılır, Bilim ve düşün sever (bilgili), şan şöhret sever (öfkeli, coşan) ve kazanç seven (yeme, içme, cinsellik...). Bunlardan en mutlusu her zamanki gibi filozoftur (bilim ve düşün sever).

Kitapta krallık övülür. Bir kral ölçülü ve istediğini bilen kişidir. Zorbanın aksine iyi ve mutludur.

Bir adam eğriliği sonuna kadar götürüp kendisini doğru adam göstermenin yolunu bulursa eğrilik onun için karlıdır.

(Uzun uzun nasıl iyi bir insan olunabileceği anlatılır.)

X. KİTAP

Kurulacak bu devletin en iyi devlet olduğuna inancını attıran kuralın şiir üzerine olduğunu söyler Sokrates. Daha önce belirtildiği gibi şiirde taklit yasaklanmıştı. Bu doğru bir adımdır çünkü tragedya izleyicileri benzetilen şeyin ne olduğunu bilmiyorlarsa içlerinin düzeninin bozulacaktır. Örn: Tanrı sedirin yaratıcısıdır, dülger sedirin işçisi, onu çizen ressam ise benzetmecisidir. Dülgerin yaptığı sedir gerçeğe en yakındır, her yönden bakıldığında değişmez ama ressam yalnız gördüğü açıdan çizebilir bu yüzden gerçeğe uzaktır. İşte tragedyanın durumu da budur. Şairlerin her şeyi bildikleri söylenir oysa ki her şeyin bilgisine varan kişi onları övmekle kalmaz bizzat kendisi bir şeyler yapardı. Nitekim her şeye bağlı üç sanat vardır; kullanma, yapma, benzetme sanatı. Kullananlar, kullandıkları eşya için zaman zaman yapanlara danışsalar da benzetmeciler bunu yapmazlar. Onlar iyi ya da kötü olmuş ayırmadan sadece benzetirler. Kaldı ki yasalar acılar karşısında tepkilerimizi dizginlememizi, boşuna bağırp çağırmamızı, akıldan yana durmamızı ister. Oysa ki tragedya oyunu insanları ağılatır, onların en coşkun yanlarını uyarır, akıldan uzaklaştırır. Komedyası için de geçerlidir bütün bunlar. Ama düz yolla dile getirirlerse sözlerini bir problem yaşamayız.

İnsan ruhunun sonsuz olduğuna dair bir bilgiye de sahip oluruz X. Kitapta. Ruh hastalık değil eğrilik öldürür. Bir insan ne kadar iyi olursa o kadar uzun yaşar.